

СЕГЕДСКАТА НАУЧНА БЪЛГАРИСТИЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

И. Харалампиев

На 14 май 1981 г. в унгарския град Сегед се проведе научна конференция, посветена на 1300-годишнината от основаването на българската държава. Организатор на конференцията беше Сегедският университет "Йожеф Атила" с най-активното участие на Катедрата по руски език и литература. От този ден изминаха две години и това време беше достатъчно, за да бъде оценен по достойнство големият принос на този научен форум за укрепване на културните и научните връзки между унгарския и българския народ. По всеобща преценка докладите, изнесени на конференцията, бяха с високи научни качества и това наложи те да бъдат издадени в отделен сборник.

Проблематиката на Сегедската конференция имаше комплексен характер: история, археология, литературознание, езикознание. В нея взеха участие както изтъкнати унгарски учени, така и учени от най-младото поколение. Ожигените дискусии след двете заседания показаха, че разгледаните въпроси заслужават специално внимание и те трябва да станат известни на българската научна общественост.

В доклада си "Едно недостатъчно проучено сведение за прабългарите в края на VI век" Ш а м у С а д е ц к и - К а р д о ш подложи на преценка съобщението в хрониката на Михаил Сирин за военните действия на пълководеца Филип при цар Маврикий против българите /ок. 598 г./. Авторът привежда и сведението на Теофилакт Симоката, според което под ръководството на Филип византийската армия е водила война против аварите. С помощта на допълнителни исторически извори Ш. Садецки-Кардош доказва, че значителна част от аварската конница са били българи, т.е. няма съществено противоречие между съобщението на Михаил Сирин и на Теофилакт Симоката. Съобщението на Михаил Сирин, изтъква авторът, е важен източник за историята на прабългарите в края на VI век.

Докладът на Т е р е з а О л а й о ш беше озаглавен "Бележки за положението на прабългарите и славяните в аварския ха-

век" дава нови сведения за българската държава от този период. На границата между XIII и XIV век монаси /отчасти от унгарски произход/ обновяват концепцията за установяването на източно-франкската държава на Балканите и в Мала Азия. Това става при работата над съгласуването на външната политика на папската държава, Неапол и Унгария. Концепцията е била съобразена с новите обстоятелства и със съществуването на България. Благодарение на това сега може да се получат сравнително добри сведения за българската държава през XIII-XIV век, за нейната територия, географски особености, население и история по време, за което не разполагаме с достатъчно документални сведения.

Важни въпроси от българската културно-политическа история до Възраждането се разглеждат в работата на Й о ж е ф Б ъ о д е н "Писмо на български епископ до поета и пълководеца Миклош Зрини". Става дума за едно писмо на никополския епископ Филип Станиславович, чийто унгарски превод анализира авторът. Узнал за военните успехи на Миклош Зрини, в писмото си Филип Станиславович го моли да освободи българския народ от турско иго. Характеризира се литературната и политическата дейност на никополския епископ, който според автора е един от най-революционните будители на българското национално чувство преди Паисий Хилендарски.

Докладът на Ш а н д о р Б е з д а н "За ранните български читалища" поставя въпроса за нуждата от по-широк поглед върху историята на читалищата в България. Авторът изтъква, че читалищата са изиграли значителна роля за събуждане на националното чувство и за възпитаването на българския народ. Читалищното движение е подготвило почвата за други обществени движения и е важен момент в историята на българската просвета.

На интересни съпоставителни литературни въпроси е посветена работата на И щ в а н Ф е р и н ц "За връзките между старобългарската и староруската литератури". Изхождайки от посредническата роля на старобългарската литература при възникването на другите славянски литератури, в това число и на староруската, авторът подчертава необходимостта от изучаване на литературните връзки за определяне състава на литературата-посредник,

ганат". Два етнически елемента, според авторката, са изиграли значителна роля в аварския хаганат - чергарските племена, начело с аварите, и различните славянски племена. Всички те са били взаимно заинтересовани в борбата против византийската администрация. Тази обща заинтересованост обаче не значи, че ханът и неговият народ не са злоупотребявали със своето положение - те силно са потискали своите славянски поданици. Според историческите извори, в йерархията на хаганата степните чергари заедно с аварите са били в привилегировано положение. Независимо от това езикът и битът на славяните са имали доминираща роля, а властта на чергарските племена се е оказала краткотрайна.

В работата на Д ю л а К р и щ о "Към въпроса за българската власт в Алфьолд през IX век" е използван топонимичен материал от унгарския Алфьолд. Разгледани са различни типове топоними - унгарски, успоредни унгарски и славянски, само славянски. След прецизен анализ на наличния материал авторът доказва, че в IX век в околностите на Чонград и може би на Ноград и Дюлафехервар са живеели българи, от които са останали местностни названия. Според автора присъствието на българска народност в Алфьолд през IX век не поставя под съмнение предположението от по-ново време, че южната част на унгарските земи към края на IX век в политическо отношение се е отнасяла към Беликоморавската държава.

"Влиянието на богомилската ерес върху идеологическото развитие на унгарците в XI век" беше темата на доклада на Л а с л о С е г ф ю. Според автора по времето на установяването на унгарския феодализъм богомилската ерес е дала в ръцете на угнетените твърде ефективно оръжие - антифеодално и антиклерикално, прикрито под религиозни лозунги. И именно борбата на светската и религиозната власт против него се е оказала решаваща за ускоряване на процесите при установяване на унгарския феодализъм, който в разглеждания период е бил все още прогресивен. По този начин се е осъществило и по-бързото приспособяване на унгарците към обществото на европейските народи.

Докладът на М а р и я Н а ч а "България в "световнополитическата" представа, възникнала на границата между XIII и XIV

за изясняване принципите за отбор на тази литература, а също така и за изясняване на общите и отличителните черти на отделните славянски литератури. Специално внимание И. Феринц обръща на известния староруски книжовник от XII век Кирил Туровски и на отношението на неговото творчество към южнославянските литератури. Прави се и съпоставителен анализ на "Похвално слово за Цветница /Връбница/" от Климен Охридски и "Слово за Връбница" от Кирил Туровски, като по този начин се изтъкват важни особености в ораторското изкуство на двамата книжовници.

В доклада си "Развитието на българския език в 1300-годишната история на българската държава" И в а н Х а р а л а м п и е в проследява основните процеси, с които се характеризира тринадесетвековната история на българския език. Посочва се, че историята на езика винаги е била тясно свързана с историческата съдба на българския народ.

Актуални съпоставителни проблеми разглежда в работата си "Славяно-българските заемки в унгарския език" И м р е Т о т. Авторът се спира на различните критерии /фонетични, семантични, историко-културни и географски/, с чиято помощ се отделят славяно-българските заемки в унгарския език. Използван е материал от изследвания на И. Кнежа. Според И. Тот макар и най-надежден, фонетичният критерий не е достатъчен за точно определяне източника на заемаването. С помощта на нови исторически изследвания, изтъква авторът, може да се определи с голяма сигурност като българска нова част от смятаните по-рано за небългарски славянски заемки в унгарския език. В това отношение специално внимание трябва да се обърне на източносръбските и на ранносръбските заемки. Историческите данни свидетелствуват, че унгарците, от една страна, никога не са имали контакти с източните сърби, а от друга, контактите между унгарци и сърби са от сравнително по-късно време. Ако не се появят допълнителни лингвистични трудности, пише авторът, има основания определяните по-рано като източносръбски или като ранносръбски заемки да се отнесат към славяно-българския лексикален пласт в унгарския език.

А г н е ш К а ц и б а изнася наблюденията си върху една

синтактична особеност в езика на Савината книга — един от малкото запазени кирилски старобългарски писмени паметници. Темата на доклада "Употреба на родително-винителен падеж в Савината книга" ясно показва и конкретната посока, в която се движи езиковият анализ. Авторката установява, че родително-винителният падеж все още се употребява нередовно, но че е много почест при онези имена, където има омонимия между формите за именителен и винителен падеж единствено число. Тази омонимия, както е известно, е главна причина за употребата на родително-винителни форми.

Съобщението на М и х а й К о ч и ш "Азбучен указател на началата на старобългарските евангелски стихове" показва, че авторът сериозно работи върху указател, който ще бъде много полезен за славистите. С цел да бъде облекчена работата на тези, които се занимават със старобългарски език и с история на отделните славянски езици. Като материал за изработване на речника М. Кочиш е използвал всички старобългарски евангелски текстове, както и някои староруски.

На проблеми от историята на българския език е посветен докладът на Г а б о р Б а л а ж "Към проучването на едноеровите паметници". В работата си авторът анализира палеографските, правописните и езиковите особености на един кратък откъс от постен триод, открит от Хр. Кодов и определен от него като старобългарски паметник от края на XI или началото на XII век. Резултатите от комплексния анализ на текста и сравнението му с другите едноерови старобългарски паметници дават основание на автора да направи извод, че споменатият откъс е част от среднобългарски писмен паметник, който трябва да се отнесе по време не по-рано от XIII век.

От краткия преглед на отпечатаните в сборника научни разработки се вижда, че българистичната проблематика име свое място в заниманията на сегедските учени. Въпросите са разработени на високо професионално равнище, което дава основания за надежди, че първият сегедски българистичен сборник няма да бъде последен!